

Special Tribute Shiur
in Memory of
Harav Ovadiah Yosef zt"l

TZA'AR BAALEI CHAIM
A Responsum of Harav Ovadiah Yosef, zt"l

October 2013/Cheshvan 5774

TZA'AR BAALEI CHAIM**Is It Permitted to Watch a Bullfight?****A Responsum of Harav Ovadiah Yosef, zt"l****based on *Yechaveh Da'at* 3:61**

On 3 Marcheshvan, 5774 (October 7, 2013), 850,000 people attended the largest funeral in Israel's history, mourning the loss of the beloved Rabbi Ovadiah Yosef, zt"l. He was a larger than life figure: brilliant, revolutionary, controversial, misunderstood, saintly, and, most of all, beloved.

"Rav Ovadiah" (as most referred to him)'s influence was most felt in the realm of halachah, by great scholars and by simple folk alike. The social and religious revolution he brought about almost single-handedly focused primarily on raising halachic consciousness among Sefardic Jewry. He left behind an oral and written halachic legacy that includes hundreds – maybe thousands – of public lectures to the masses, together with classic works of responsa, engaging the greatest scholars of the Jewish world.

One of those volumes – perhaps unique in the history of the responsa literature – preserves in writing the contents of his very popular weekly radio show, "Asei Lecha Rav" ("Make for Yourself a Rav"), where he addressed halachic topics in a way accessible to a broad audience. This Ner LeElef *Thinking Gemara* shiur is based on one of the chapters in the third volume of this work, *Yechaveh Da'at*.

In this shiur we will follow Rav Ovadiah's *teshuvah* (responsum) about a slightly offbeat topic – bullfighting. Through his response to an inquiry about whether it is permissible to watch a bullfight, he relates, in general, to how people should properly relate to animals. From this source, we can get a feel for his straightforward style and a taste of the broad range of sources he drew upon (Rav Ovadiah was known to have a photographic memory, and also had immediate access the contents of thousands of volumes in his massive library).

**THE
ANATOMY
OF THIS
RESPNSUM****Section I. Question: Is It Halachically Permitted to Go to a Stadium and Watch a Bullfight?****Section II. Foundations: Cruelty and Sensitivity to Animals****Section III. Related Issue: Is hunting permissible?****Section IV. The Answer: What do rabbinic sources teach us about attending a bullfight?****Section V. The Contrast: Should a Jew visit a zoo?**

Note: This shiur is not intended as a source of practical *halachic* (legal) rulings. For matters of halachah, please consult a qualified *posek* (rabbi).

The full text of this responsum as it appears in the standard edition of Yechaveh Da'at Volume 3:

סימן סו

שאלה: האם מותר מצד ההלכה ללכת לאיצטדיון לחזות במלחמת השוורים?

תשובה: הנה אין ספק כי עצם ענין מלחמת השוורים הוא בניגוד גמור לרוח תורתנו הקדושה, שהוא תרבות אנשים חסידים ואכזרים, אשר לא כאלה חלק יעקב, כמאמר חז"ל (ביבמות ע"ט). שלש מדות יש בישראל, ביישנים רחמנים גומלי חסדים, ונודע שאיסור צער בעלי חיים הוא מן התורה, שלכן ציוותה התורה לפרוק המשא מעל חמורו של חבירו כשהוא רובץ תחת משאו. ולמדו מכאן בגמרא (בבא מציעא לא. ולב:) שאיסור צער בעלי חיים מדאורייתא. ובמסכת שבת (קכח:) אמרו, שבהמה שנפלה בשבת לתוך אמת המים, ואי אפשר לספק לה מזונותיה בעודה שם מפני שהמים עמוקים, מותר להניח כרים וכסתות תחת רגליה כדי שתעלה עליהם ויוכל להאכילה, ואף על פי שבוה הוא מבטל כלי מהיכנו, שיש בזה איסור משום סותר, כמו שפירש רש"י (בשבת שם, ובדף קנד:), וראה בתוספות שבת (דף מג רע"א). אף על פי כן התירו משום שאיסור מבטל כלי מהיכנו אינו אלא שבות מדרבנן, ואילו צער בעלי חיים אסור מן התורה, ואתי דאורייתא ודחי לדרבנן. וכן פסקו הרמב"ם (בפרק כה מהלכות שבת הלכה כו), והטור והשלחן ערוך (סימן שה סעיף יט). ואילו במצות מילה אף על פי שנכרתו עליה י"ג בריתות, לא התירו לעבור על איסור שבות כדי לקיים מצות מילה. וכמבואר ברמב"ם (פרק ו מהלכות שבת הלכה י), ובשלחן ערוך אורח חיים (סימן שז סעיף ה), גמצא שחששו רבותינו לאיסור צער בעלי חיים יותר משאר מצות. וכיוצא בזה מבואר בתוספות עבודה זרה (דף יא.) שאיסור צער בעלי חיים יותר חמור מאיסור לא תעשה של בל תשחית. ע"ש. וכאן מרעיבים ומצערין את השור לפני כניסתו לזירת האיצטדיון, ואחר כך מתגרים בו ודוקרים אותו בכלי זיין, כדי שישתולל ויקפוץ לנגח בקרניו. ואילו רבותינו אסרו לאדם לאכול לפני שיתן לפני בהמתו לאכול, כמבואר בברכות (מ.). וסמכו על מה שנאמר ונתתי עשב בשדך לבחמתך, ואחר כך ואכלת ושבעת. וכן נפסק בשלחן ערוך אורח חיים (סימן קסז). ובגמרא בבא מציעא (פה.) אמרו, במעשה של רבינו הקדוש, שיש לרחם אף על שרצים טמאים, משום שנאמר ורחמיו על כל מעשיו, ושכל המרחם על בריותיו של הקדוש ברוך הוא, מרחמים עליו מן השמים, וניצול מיסורים.

ורבינו חיים בן עמר בספר אור החיים (בפרשת אחרי מות פרק יז פסוק יא) כתב, שאסור לנו להמית ולהרוג בהמה או חיה, שלא הותרה לנו אלא שחיטה לאכילת בשרה וכיוצא בזה, ואפילו שור שנגח והמית אדם, מיתתו רק על ידי סנהדרין של עשרים ושלשה. ע"כ. ובגדוד ביהודה תנינא (חלק יורה דעה סימן י), נשאל אם מותר לעסוק בציד חיות לשעשוע ולטיול, והעלה לאסור, הן משום שמביא עצמו לידי סכנה, והן משום שיש בזה אכזריות וצער בעלי חיים. וכן פסק בשו"ת שמש צדקה (חלק יורה דעה סימן יח וסימן נז). וראה עוד בעקרי הד"ט (חלק יורה דעה סימן א אות כ), ובשו"ת יהודה יעלה אסאד (חלק יורה דעה סימן קמד).

ולפי זה דעת לנכון נקל, כי הנכנס לאיצטדיון כדי לחזות במלחמת השוורים ומשלם דמי כניסה כאשר יושב עליו, חבר הוא לאיש משחית, ומסייע ידי עובדי עבירה, שאיסורו מבואר במשנה גימין (סא.). וכן במסכת עבודה זרה (דף נה.). וראה בשו"ת כתב סופר חלק יורה דעה (סימן פג), ובשו"ת בנין ציון חלק א (סימן טו), ובשו"ת משיב דבר חלק ב (סימן לא ולב), ובשו"ת מנחת שמואל (סימן כד). וביתר האחרונים. ובמסכת עבודה זרה (דף יח:), תנו רבנן, התולך לאיצטדיון או לכרקום, ורואה שם את הנחשים (הגו"ן בפתח), ואת החברים, הרי זה מושב לצים, ועליהם נאמר אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חמאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו. ופירש רש"י, התולך לאיצטדיון, הוא מקום שמנגחים שם את השור, וכמו שאמרו בבבא קמא (לט.) שור האיצטדין שנגח אדם ומת, אפ"ן חייב מיתה, שנאמר כי יגח שור את איש, ולא שיגיהוהו. וכן אמרו עוד בגמרא עבודה זרה שם, דרש רבי שמעון בן פזי, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, אלו מייטראות וקרסאות של גוים, ובדרך חמאים לא עמד, שלא עמד בקניגיון, ופירש רש"י, קניגיון, צידת חיות על ידי כלבים, שכל מעשיהם לשם שחוק וטיול. וכיוצא בזה בחולין (ס.) וכי משה קניגי היה. ע"כ. ובאור זרוע הגדול חלק ב הלכות שבת (סימן פג אות יז) כתב, שכל הצד חיות על ידי כלבים לא יזכה לראות בשמחת לויתן, כמבואר במדרש רבה ויקרא (פרשה יג סימן ג). וכן כתב הרמ"א בהגה, אורח חיים (סימן שמו סעיף ב). וראה בשו"ת מהר"י מברונא (סימן עא).

ואמנם נראה שהדבר ברור להתיר ללכת לגן החיות להסתכל בבריותיו של הקדוש ברוך הוא, כי נפשו של אדם מתפעלת מאוד מראייתו מעשה ידיו של הבורא, כמאמר הכתוב: מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך, ואף על פי שבשו"ת ערוגת הבושם (חלק אורח חיים סימן לט) כתב לאסור בזה, ונסתייע מדברי הגמרא (שבת קמט.). וראה עוד בשו"ת פרי השדה חלק ג (סימן קעג). אולם נעלמו מהם דברי התוספות שבת במקומם, שלא נאסר אלא כשהצורות נעשו לשם עבודה זרה. וגם החילוק מבואר בין רואה סתם ציורים, לרואה בריותיו של הקדוש ברוך הוא חיות קטנות עם גדולות, רמש וצפור כנף וכו'. ובספר לקט יושר העיד על רבו הגאון רבינו ישראל איסרלן, בעל תרומת הדשן, שהלך בשבת כבדת ארץ לראות זוג אריות שהובאו לעירו ושער מקומו. ומרן החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת ב אות כב) סיפר שבהיותו בלונדון ביקר בגן החיות וראה שם חיות שונות ומשונות ונשר יפה מאוד בן מאה שנה. ובספרו מעגל טוב השלם הרחיב יותר הדיבור בענין זה. הרי לפנינו מעשה רב להתיר בזה. וכן שמענו על כמה גדולים חקרי לב, חסידים ואנשי מעשה שביקרו בגן החיות, ואין פוצה פה. אולם כל זה בהסתכלות בלבד במעשה ידיו של הבורא יתברך, אבל חלילה ללכת למקומות שמשתעשעים במעשה אכזריות על בעלי חיים, והגורמים להטביע באדם מדה רעה ומושחתת של אכזריות, ומשחית נפשו הוא יעשנה. ולא כאלה חלק יעקב. ולכן הדבר ברור שמצוה להודיע ברבים שלא ללכת למקומות כאלה. ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.

SECTION I The Question: Is It Halachically Permitted to Go to a Stadium and Watch a Bullfight?

Source 1. Yechaveh Da'at 3:61

Is it halachically permitted to go to a stadium and watch bullfighting?

שאלה: האם מותר מצד ההלכה ללכת לאיצטדיון לחזות במלחמת השוורים?

SECTION II Foundations: Cruelty and Sensitivity to Animals

Source 2. Yechaveh Da'at 3:61, p. 207

There is no doubt that the very concept of bullfighting is totally contrary to the spirit of our holy Torah. For [bullfighting] is the culture of sinners and cruel people, which is not the portion that God has given to Jacob, as our Sages say (Yevamot 79a), "There are three prominent character traits common to Jews: Jews are modest, compassionate, and act with kindness."

תשובה: הנה, אין ספק כי עצם ענין מלחמת השוורים הוא בנגוד גמור לרוח תורתנו הקדושה. שהוא תרבות אנשים חטאים ואכזריים אשר לא כאלה חלק יעקב, כמאמר חז"ל (ביבמות עט ע"א) שלש מדות יש בישראל: בישנים, רחמנים, גומלי חסדים.

Source 3. Yechaveh Da'at 3:61, p. 207-208

It is well-known that the prohibition against cruelty to living beings is of biblical level. This is why the Torah commanded removing the load from a friend's donkey if it is lying under its burden. The Gemara (Bava Metzia 31a-32b) derived from here that causing pain to animals is a biblical level prohibition.

ונודע, שאסור צער בעלי חיים הוא מן התורה. שלכן צוהה התורה לפרוק המשא מעל חמורו של חברו כשהוא רובץ תחת משאו. ולמדו מכאן בגמרא (בבא מציעא ל"א ע"א ול"ב ע"ב) שאסור צער בעלי חיים מדאורייתא.

Source 4. Shemot 24:5

If you see your enemy's donkey lying under its burden would you refrain from helping him? You shall surely help along with him.

כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו:

Source 5. Yechaveh Da'at 3:61, p. 207-208

In Tractate Shabbat (128b) they (the Sages of the Talmud) said that if an animal fell on Shabbat into a water canal, and the water is too deep to feed it while still there, it is permitted to place cushions and covers underneath its feet to raise the animal up so they can feed it. Even though this transgresses one of the Shabbat laws in rendering a “vessel” (a usable object, in this case meaning the cushions and covers) unusable – which is a derivative of the prohibition against destroying, as Rashi explained (in the passage in Shabbat 128, and on 154b), and see the Tosafot in Shabbat (43a) – still they permitted this, because the prohibition against rendering a vessel unusable is only a rabbinic prohibition, whereas causing pain to animals is biblically prohibited. The biblical prohibition here takes precedence over the rabbinic one. Thus ruled the Rambam (Shabbat 25:26), the Tur and the Shulchan Aruch (Orach Chaim 305:19).

ובמסכת שבת (קכ"ח ע"ב)
אמרו, שבהמה שנופלה בשבת
לתוך אמת המים, ואי אפשר
לספק לה מזונותיה בעודה שם
מפני שהמים צמוקים - מותר
להניח כרים וכסתות תחת רגליה
כדי שתעלה עליהם ויוכל
להאכילה. ואף על פי שבזה הוא
מבטל כלי מהכנו, שיש בזה
איסור משום סותר, כמו שפרש
רש"י (בשבת שם /קכ"ח/ ובדף
קנד ב) וראה בתוספות שבת (דף
מ"ג ריש ע"א). אף על פי כן,
התירו משום שאיסור מבטל כלי
מהכנו אינו אלא שבות מדרבנן,
ואילו צער בעלי חיים אסור מן
התורה, ואתי דאורייתא ודחי
לדרבנן. וכן פסקו הרמב"ם
(בפרק כ"ה מהלכות שבת הלכה
כ"ו), והטור והשלחן ערוך /אורח
חיים/ (סימן ש"ה סעיף יט).

Source 6. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208

But here [bullfighting], they starve and pain the animal before it gets into the arena in the stadium. After that, they provoke it and prod it with weapons, so it will go wild, jump, and gore with its horns. Our rabbis, in contrast, prohibited eating a meal before feeding one's animal, as is explained in Berachot 40a. They based this on the verse (in the Shema) that first says, “I will place grass in your field for your animal,” then “You should eat and be satisfied” (Devarim 11:15). This is a halachic ruling that appears in Shulchan Aruch Orach Chaim 167.

וכאן מרעיבים ומצערים את
השור לפני כניסתו לזירת
האיצטדיון, ואחר כך מתגרים
בו ודוקרים אותו בכלי זין, כדי
שיתולל ויקפץ לנגח בקרניו.
ואלו רבותינו אסרו לאדם לאכול
לפני שיתן לפני בהמתו לאכול,
כמבאר בבבבכות (מ' ע"א), וסמכו
על מה שנאמר ונתתי עשב בשדה
לבהמתך, ואחר כך ואכלת
ושבעת. וכן נפסק בשלחן ערוך
אורח חיים (סימן קס"ז).

Source 7. Yechaveh Da'at 3:61, p. 407

In the Gemara in Bava Metzia (85a) the rabbis said, in the anecdote about our Holy Rabbi [as the Talmud refers to Rabbi Yehudah the Prince], that one should have mercy even over impure rodents, for it says (Tehillim 145:9), "His mercy spreads over all of His works." Anyone, that story teaches, that has mercy over God's creatures is shown mercy from Heaven and saved from suffering.

ובגמרא בבא מציעא (פ"ה ע"א) אמרו, במעשה של רבינו הקדוש, שיש לרחם אף על שרצים טמאים, משום שנאמר ורחמיו על כל מעשיו ושכל המרחם על בריותיו של הקדוש ברוך הוא, מרחמים עליו מן השמים, ונצול מיסורים.

Source 8. Bava Metzia 85a

There was a calf that was being led to slaughter. It moved away and inclined its head towards Rabbi [Rabbi Yehudah the Prince] and cried [as if to say, "Please do not let them slaughter me!"]. He said to the calf, "Go. That was what you were created for." They said [in Heaven], "Since he [Rabbi] did not show mercy, let him experience suffering."

Rebbi's suffering went away through a different episode. One day, his maid was sweeping the house. There were some baby weasels on the floor and she swept them out. Rabbi said to her, "Leave them. It says (Tehillim 145:9), "His mercy spreads over all of His works." They said [in Heaven], "Whoever is merciful will receive mercy from Heaven."

דההוא עגלא דהו קא ממטו ליה לשחיטה. אזל, תליא לרי שיה בכנפיה דרבי וקא בכי. אמר ליה, "זיל, לכך נוצרת." אמרי, "הואיל ולא קא מרחם ליתו עלה יסורין."

ועל ידי מעשה הלכו. יומא חד הנה קא פנשא אמתיה דרבי ביתא. הוה שדיא בני כרפושפתא וקא פנשא להו. אמר לה, שבקינהו, בתיב, "ורחמיו על כל מעשיו." אמרי: הואיל ומרחם נרחם עליה.

SECTION III Related Issue: Is Hunting Permissible?**Source 9. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208**

Rabbi Chaim ben Atar, in his book Or Hachaim (in his commentary on Parshat Acharei Mot in Vayikra [Leviticus] 17:11), writes that it is prohibited to kill or put to death any domesticated or wild animal. For all that is permitted to us is slaughtering for the sake of eating meat, and the like. Even an ox that gored and killed a man can only be put to death through a ruling of a Sanhedrin court of twenty-three judges.

ורבינו חיים בן עטר בספר אור החיים (בפרשת אחרי מות פקד י"ז פסוק י"א) כתב, שאסור לנו להמית ולהרג בהמה או חיה, שלא התרה לנו אלא שחיטה לאכילת בשרה וכיוצא בזה, ואפילו שור שנגח והמית אדם, מיתתו רק על ידי סנהדרין של עשרים ושלשה עד כאן.

Source 10. Shemot 21:28-29

28. And if a bull gores a man or a woman and [that one] dies, the bull shall surely be stoned, and its flesh shall not be eaten, and the owner of the bull is clear.

29. But if it is a [habitually] goring bull since yesterday and the day before yesterday, and its owner had been warned, but he did not guard it, and it puts to death a man or a woman, the bull shall be stoned, and even its owner shall be put to death [See Rashi, who explains that this refers to a Heavenly punishment that can be erased by means of the payment noted in the next verses].

(כח) וכי יגח שור את איש או את אשה וימת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי:

(כט) ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבצלו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעלו יומת:

Source 11. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208

The Noda Biyhudah (Part II Yoreh Dei'ah 10), he (Rabbi Yechezkel Landau of Prague, 1713-1793) was asked if it is permissible to hunt animals for sport and entertainment. He concludes that it is prohibited, both because the hunter endangers himself, and because it involves cruelty and causing pain to animals. The author of Responsa Shemesh Tzedaka ruled likewise (Yoreh Dei'ah 18 and 57). See also the work Ikrei Hadat (by Rabbi Daniel Tirani, Yoreh Dei'ah 1:20), and Responsa Yehudah Ya'aleh (Asad Yoreh Dei'ah 164).

ובנודע ביהודה תנינא (חלק יורה דעה סימן י'), נשאל אם מותר לעסוק בציד חיות לשעשע ולטיול, והעלה לאסור, הן משום שמביא עצמו לידי סכנה, והן משום שיש בזה אכזריות וצער בעלי חיים. וכן פסק בשו"ת שמש צדקה (חלק יורה דעה סימן י"ח וסימן נ"ז). וראה עוד בעקרי הד"ט (חלק יורה דעה סימן א' אות כ'), ובשו"ת יהודה יעלה אסאד (חלק יורה דעה סימן קס"ד).

Source 12. Responsa Noda Biyhudah Part 2, Yoreh Dei'ah 10

Up until now we have spoken from the vantage point of the letter of the law. However, in truth, I am amazed at the matter itself. We only find the title, "hunter" with regards to Nimrod (Bereishit [Genesis] 10:9) and Esav (Bereishit 25:27). But this is not the way of Abraham, Isaac, and Jacob ... And how can an Israelite actively kill an animal motivated by no need other than enjoying spending his time involved in hunting?

עד כה דברנו מצד הדין: ואמנם מאד אני תמה על גוף הדבר. ולא מצינו איש ציד רק בנמרוד ובעשו. ואין זה דרבי בני אברהם יצחק ויעקב ... ואיך מית איש ישראל בידים בעלי חיים בלי שום צורך רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה?

SECTION IV The Answer: What do Rabbinic Sources Teach us About Attending a Bullfight?

Source 13. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208

Based on the above it is clear that one who enters a stadium to watch a bullfight, and pays the entrance fee that they charge, is a “partner to a destructive person” (paraphrasing Mishlei [Ecclesiastes] 28:24). He is aiding and abetting sinners, which is prohibited, based on the Mishnah in Gittin (61a). See likewise Tractate Avodah Zarah (55a), Responsa Binyan Tzion (by Rabbi Yaakov Ettlinger, Germany 1798-1871, Part I, 15), Responsa Meishiv Davar (by Rabbi Naftali Tzvi Yehudah Berlin, Lithuania, 1816-1893, Part II, 31-32), Responsa Minchat Shmuel (Rabbi Shmuel Weiss of Tomashov, Responsum 24), along with other later authorities.

וּלְפִי זֶה דָּעַת לְנִבּוֹן נֶקֶל, כִּי הַנִּכְנָס
לְאַיֲטָדִיּוֹן כְּדִי לַחְזוֹת בְּמַלְחָמָה
הַשְׁוֹרִים וּמַשְׁלֵם דָּמֵי כְּנִיסָה
כְּאִשְׁרֵי יוֹשֵׁת עָלָיו, חֶבֶר הוּא לְאִישׁ
מַשְׁחִית, וּמַסִּיעַ יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבִירָה,
שְׂאִסּוּרוֹ מְבוֹאָר בְּמַשְׁנֶה גִּטִּין
(ס"א ע"א). וְכֵן בְּמַסְכֵּת עֲבוּדָה
זָרָה (דף נ"ה ע"א).
וְרָאָה בְּשׁוּ"ת כְּתַב סוֹפֵר חֶלֶק
יוֹרֵה דָּעָה (סִימָן פ"ג), וּבְשׁוּ"ת
בְּנֵין צִיּוֹן חֶלֶק א' (סִימָן ט"ו),
וּבְשׁוּ"ת מַשִּׁיב דָּבָר חֶלֶק ב' (סִימָן
ל"א ו"ב), וּבְשׁוּ"ת מְנַחֵת
שְׂמוּאֵל (סִימָן כ"ד). וּבִיטָר
הָאֲחֵרוֹנִים.

Source 14. Yechaveh Da'at 3:61, p. 209

And in Tractate Avodah Zarah (18b) we learn, “The Rabbis learned that one who goes to a stadium or castra [a Roman arena] and sees the sorcerers and enchanters is considered [as participating in] a gathering of scoffers. Concerning them it is written (Tehillim [Psalms] 1:1), ‘Fortunate is him who did not walk in the counsel of the evildoers, did not stand in the path of the sinners, and did not sit in the gathering of scoffers. Rather, his entire desire is God’s Torah.’” Rashi explains that “one who goes to a stadium” refers to the place that they incite an ox to gore (a Roman amphitheater, where gladiators were pitted against wild animals) as they said in Bava Kamma (39a), “If a ‘stadium ox’ gored a person and the person was killed, the ox does not receive the death penalty. The source for this is that the Torah says (when in Shemot 21:28 it talks about the ox who gored and killed a man and then gets put to death), ‘When an ox will gore a man,’ (implying that the motivation to gore originates in the ox itself) indicating that they do not incite the ox to gore (like they do in the stadium).”

וּבְמַסְכֵּת עֲבוּדָה זָרָה (דף
י"ח ע"ב), תָּנוּ רַבָּנָן: הָהוּ
לֶךְ לְאַיֲטָדִיּוֹן אוֹ
לְפָרְקוֹם, וְרָאָה שָׁם אֶת
הַנִּחְשִׁים (הַנּוֹ"ן בְּפִתְחָה),
וְאֶת הַחֲבָרִים, הָרִי זֶה
מוֹשֵׁב לְצִים, וְעָלִיהֶם
נֶאֱמַר "אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר
לֹא הִלֵּךְ בְּעֶצֶת רָשָׁעִים,
וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמַד,
וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יָשָׁב, כִּי
אִם בְּתוֹרַת ה' חָפְצוֹ.
וּפָרַשׁ רַש"י: הָהוּלָךְ
לְאַיֲטָדִיּוֹן, הוּא מְקוֹם
שֶׁמְנַגְּחִים שָׁם אֶת הַשּׁוֹר,
וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּבָבָא
קָמָא (ל"ט ע"א) "שׁוֹר
הָאֲצִטָּדִין שֶׁנִּגַּח אָדָם וָמָת,
אֵינוֹ חַיִּיב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר,
'כִּי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ',
וְלֹא שֶׁיִּגַּחְהוּ.

Source 15. Yechaveh Da'at 3:61, p. 208

They similarly say there in Tractate Avodah Zarah (18b), “Rabbi Shimon ben Pazi expounded: ‘Fortunate is one who did not walk into the counsel of the evildoers’ – this refers to the theaters and circuses of the gentiles, ‘did not stand in the path of the sinners’ – he did not stand in the contest of wild beasts.” Rashi explained that kenigyon refers to dogs hunting wild beasts, which was done exclusively for entertainment and sport. Similarly, this expression appears in Chullin (60a, discussing the variety of rare animals Moshe taught the people about as he went through the laws of kashrut), when it asks (rhetorically), “Was Moshe a hunter (that he had familiarity with rare animals)?” In the Or Zarua Hagadol (Part II, Laws of Shabbat, 83:17) the author writes, “Anyone who hunts animals using dogs will not merit the joy of the Leviathan [at the feast of the righteous in the World to Come], as it is explained in Midrash Rabbah (Vayikra 13:3). The Rema quotes this in Shulchan Aruch Orach Chaim (316:2). See also the Responsa of the Mahari of Bruna (71).

וְכֵן אָמְרוּ עוֹד בְּגִמְרָא עֲבוּרָה
זָרָה שֶׁם דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן
בֶּן פָּזִי, אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר
לֹא הָלַךְ בְּעֶצֶת רָשָׁעִים, אֱלוֹ
טִיטְרָאוֹת וְקִרְקָסָאוֹת שֶׁל
גוֹיִם, וּבִדְרֹךְ חֲטָאִים לֹא עָמַד,
שֶׁלֹא עָמַד בְּקִנְיָנוֹ, וּפִירֵשׁ
רַשִׁי, קִנְיָנוֹ, צִידַת חַיּוֹת עַל
יְדֵי כְלָבִים, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם
לְשֵׁם שְׂחֹק וְטִיּוֹל. וְכִיּוֹצֵא
בָּזֶה בְּחוּלִין (ס' ע"א) וְכִי
מִשֶּׁה קִנְיָנִי הָיָה ע"כ.
וּבְאֹר זְרוּעַ הַגָּדוֹל חֵלֶק ב'
הַלְכוֹת שַׁבָּת (סִימָן פ"ג אוֹת
י"ז) כְּתֹב, שֶׁכָּל הַצֵּד חַיּוֹת עַל
יְדֵי כְלָבִים לֹא יִזְכֶּה לְרֵאוֹת
בְּשִׂמְחַת לִוְיָתָן, כְּמִבְּאֹר
בְּמִדְרַשׁ רַבָּה וִיקְרָא (פְּרָשָׁה
י"ג סִימָן ג'). וְכֵן כְּתֹב
הַרְמֵ"א בְּהַגָּה, אוֹרַח חַיִּים
(סִימָן שט"ז סְעִיף ב').
וְרֵאָה בְּשׁו"ת מִהַר"י מְבֹרֵנָא
(סִימָן ע"א).

SECTION V The Contrast: Should a Jew Visit a Zoo?**Source 16. Yechaveh Da'at 3:61, p. 209**

However, it seems clear that it is permitted to go to a zoo to look at the creations of the Holy One, blessed be He. For a person's soul is very moved by seeing the works of God's hands, as it says (Tehillim 104:24), “How great are Your works, God! All of them were made with wisdom. The world is full of your possessions.” [I believe this is permitted,] in spite of that which is stated by Responsa Arugat Habosem (Orach Chaim 39, by Rabbi Moshe Greenwald, Hungary 1853-1910), who prohibits this practice, supporting his approach with a quote from Shabbat 149a. See also the Responsa Pri Hasadeh (3:173,

וְאִמָּנָם נִרְאָה שֶׁהַדָּבָר בְּרוּר
לְהַתִּיר לְלַכֵּת לְגַן הַחַיּוֹת
לְהַסְתַּכֵּל בְּבְרִיּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, כִּי נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם
מִתְפַּעֶלֶת מְאוֹד מִרְאֵיתוֹ מַעֲשֵׂה
יְדָיו שֶׁל הַבּוֹרָא, כְּמֵאמֶר
הַפְּתוּב: מִה רַבּוֹ מַעֲשֵׂי ה'
כּוֹלֵם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ מְלָאָה
הָאָרֶץ קִנְיָנוֹ, וְאַף עַל פִּי
שֶׁבְּשׁו"ת עֲרוּגַת הַבוֹשֶׁם (חֵלֶק א'
וְרַח חַיִּים סִימָן ל"ט) כְּתֹב
לְאַסוֹר בָּזֶה, וְנִסְתַּיֵּעַ מִדְּבָרֵי
הַגְּמְרָא (שַׁבָּת קמ"ט ע"א).

by Rabbi Eliezer Deitch, Hungary 1850-1916). Those two authors, however, did not pay attention to the Tosafot's comments in the passage in Shabbat they quoted – that the images are only prohibited if they were made for idolatrous purposes. It also makes sense to distinguish between seeing mere pictures and seeing God's actual creatures, “small and large animals, crawling animals along with winged birds (based on Tehillim 104:25).”

וְרָאָה עוֹד בְּשׁוּ"ת פְּרִי הַשָּׂדֶה
חֶלֶק ג' (סִימָן קע"ג). אוֹלָם
נִעְלָמוּ מֵהֶם דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת
שֶׁבֶת בְּמִקּוֹמָם, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֶלָּא
כְּשֶׁהֻצְרוּת נַעֲשִׂי לְשֵׁם עֲבוֹדָה
זָרָה. וְגַם הַחֲלוּק מִבוֹאֵר בֵּין
רוֹאֶה סֵתֵם צִיּוּרִים, לְרוֹאֶה
בְּרִיּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
חַיּוֹת קְטָנוֹת עִם גְּדוֹלוֹת, כִּמְשׁ
וְצִפּוֹר כָּנָף וְכו'.

Source 17. Yechaveh Da'at 3:61, p. 209

And in the book Leket Yosher, the author testifies about his Rav, the great Gaon, our Rabbi Yisrael Isserlein, the author of the Responsa Terumat Hadeshen, to the effect that he walked a great distance on Shabbat to see a pair of lions that were brought to his city. And our Master the Chida, in the book Midbar Kedeimot (II, 22), tells that when he was in London, he visited a zoo and saw a variety of interesting and strange animals, including an eagle that was reputedly one-hundred years old. In his book Maagal Tov, he expands upon this. Behold, we have powerful halachic evidence that visiting a zoo is permitted, because we know that a great rabbi did. We have also heard likewise about a number of great and wise men, men of great piety and good deeds, that visited a zoo, and none objected.

וּבִסְפָּר לְקַט יוֹשֶׁר הָעֵיד עַל רַבּוֹ
הַגָּאון רַבֵּינוּ יִשְׂרָאֵל אִיסֶּרְלֵין,
בַּעַל תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, שֶׁהֵלֵךְ
בְּשַׁבֵּת כְּבֶרֶת אֶרֶץ לְרֹאוֹת זֶוּג
אַרְיֹת שֶׁהוּבְאוּ לְעִירוֹ וְשַׁעַר
מִקּוֹמוֹ. וּמֶרֶן הַחֵיד"א בִּסְפָּר
מִדְּבַר קְדָמוֹת (מַעֲרֶכֶת ב' אוֹת
כ"ב) סֵפֶר שְׁבִהִיּוֹת בְּלוֹנְדוֹן
בְּקָר בִּגְן הַחַיּוֹת וְרָאָה שֶׁם חַיּוֹת
שׁוֹנוֹת וּמְשׁוֹנוֹת וְנִשְׁרָ יָפָה מְאֹד
בֶּן מֵאָה שָׁנָה. וּבִסְפָּרוּ מַעְגָּל
טוֹב הַשָּׁלֵם הֶרְחִיב יוֹתֵר הַדְּבוּר
בְּעִנְיָן זֶה. הֵרִי לְפָנֵינוּ מַעֲשֵׂה רַב
לְהַתִּיר בִּזְהָ. וְכֵן שֶׁמַּעֲנוּ עַל כֵּהָ
גְּדוֹלִים חֲקָרֵי לֵב, חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי
מַעֲשֵׂה שֶׁבִּקְרוּ בִּגְן הַחַיּוֹת, וְאֵין
פוֹצֵה פֶּה.

Source 18. Midbar Kedeimot Bet 22

And I, the young one, saw in the Tower of London strange, scary, animals, almost more powerful than lions, bound with iron cables. I also saw there a very beautiful eagle that they said was a hundred years old; this was even written in their books. I also saw a crossbreed from a lioness and a cat – it bore the form of a beautiful cat, but had the strength of a lion, and needed to be bound by a number of iron cables in a dark and dreary place. There were also a number of types of animals from America.

וְאֲנִי הַצָּעִיר רָאִיתִי בְּמִגְדָּל לונְדוֹנִים
חַיּוֹת מְשׁוֹנוֹת מְבִהִילוֹת וְתַקִּיפּוֹת
כְּמַעַט יוֹתֵר מֵאַרְיֹת וְקִשּׁוּרוֹת
בְּמַשָּׂא כְּבָלֵי בְרוֹזֶל. וְשֵׁם רָאִיתִי
נִשְׁרָ יָפָה מְאֹד וְאָמְרוּ שֶׁהִיא לֵה
מֵאָה שָׁנָה, וְכֵן כְּתוּב בִּסְפָּרֵיהֶם. גַּם
רָאִיתִי חֲתוּל מִמְּזֵר מִלְּבִיאָה נְחֹתוּל,
הוּא צוּרֶת חֲתוּל יָפָה מְאֹד, אֵף יֵשׁ
לוֹ גְּבוּרַת הָאֲרִיָּה. וְהוּא קָשׁוּר
בְּכֵהָ כְּבָלֵי בְרוֹזֶל בְּמִקּוֹם חֹשֶׁךְ
וְצִרְפָּל חֲתוּל-תוֹ. וְעוֹד שֵׁם כֵּהָ
מִינֵי חַיּוֹת מֵאַמֶּרִיקָא.

Source 19. Yechaveh Da'at 3:61, p. 209

However, the only thing that is permissible is looking at the works of the Creator's Hands, may He be blessed. But God forbid that one should go to the places where they play cruel games with animals and cause them to implant within a person the bad and corrupt trait of cruelty; he will become one who destroys his soul with his own hands (based on Mishlei 6:32). This is not the portion that Jacob has been given. Therefore, it is clear that it is a mitzvah to publicize that it is prohibited to go to such places. To those who listen it will be pleasant, and upon them will come a blessing of goodness.

אולם כל זה בהסתכלות בלבד
במעשה ידיו של הבורא יתברך,
אבל חלילה ללכת למקומות
שמשתעשעים במעשה אכזריות
על בעלי חיים והגורמים
להטביע באדם מדה רעה
ומשחת של אכזריות, ומשחית
נפשו הוא יעשנה. ולא כאלה
חלק יעקב. ולכן הדבר ברור
שמצוה להודיע ברבים שלא
ללכת למקומות כאלה.
ולשומעים ינעם ועליהם תבוא
ברכת טוב.

ADDITIONAL RESOURCES Rav Ovadiah, zt"l, has an additional responsum about visiting a zoo in Yabia Omer Part 4, Orach Chaim 20. It includes a more in-depth debate with the Arugat Habosem and Pri Hasadeh.

"*Ratzon Hatorah*," by Rabbi Asher Weiss, shlita, in Minchat Asher Devarim (Hebrew), includes a list of eleven citations from Rishonim and Acharonim on why causing pain to animals is a biblical law, even though the Torah does not directly state, "You should not cause pain to animals."

"Cruelty to Animals: Halachos of Tzaar Baalei Chayim," by Rabbi Yehoshua Pfeffer, is an in depth article that covers the foundations of this prohibition, along with a number of areas of practical halachah, including animal experimentation, killing annoying insects, killing animals to relieve them of their pain, along with some of the topics dealt with here. It is available online at:

<http://www.dinonline.org/2011/09/13/cruelty-to-animals-halachos-of-tzaar-baalei-chayim/>

"Halachic Perspectives on Pets," by Rabbi Chaim Jachter, deals with a whole range of halachic issues that arise concerning pets: whether one should own a pet at all; how Shabbat laws impact on having and caring for a pet; what implications Pesach might have; neutering; and using guide dogs in the synagogue. It is available online at: http://www.daat.ac.il/daat/english/halacha/jachter_1.htm

Rabbi Ari Enkin's Shu"t Hashulchani includes three relevant articles in English on pages 212-218: "Tza'ar Baalei Chaim;" "Hunting;" and "Going to the Zoo." It presents a straightforward, easy-to-read summary of these topics with clear citations.

The International Debate Education Association has a section of its website devoted to the pros and cons of banning bullfighting. It pits the following three arguments:

- “Bullfighting is an art-form and an important cultural tradition;”
- “Bullfighting is no more harmful than the alternatives for bulls and cows;” and
- “Bullfighting is economically important for some regions,”

Against these three:

- “Bullfighting is a form of animal torture;”
- “Harming animals for entertainment is immoral;” and
- “Bullfighting is too dangerous to humans to justify.

The material is available online at:

<http://idebate.org/debatabase/debates/sport/house-believes-all-nations-should-ban-bullfighting>